
In de discussie rond beleidsnota's - en rond Grote Nota's in het bijzonder - spelen altijd gevoelens van onmacht en onvrede een rol. Waar de één het beleid onvoldoende ambitieus en daadkrachtig vindt, meent de ander dat geformuleerde doelstellingen en maatregelen te ver gaan en een redelijke grond missen. Dit wordt vooral veroorzaakt door het element van vooruitzien dat in elke nota aanwezig is: terecht maar noodzakelijkerwijs gepaard gaande met aannames en onzekerheden. Wat de opeenvolgende Grote Nota's feitelijk doen en ook móeten doen, kan het beste

worden vergeleken met het sturen van een mammoettanker. De maatschappelijke ontwikkeling gedraagt zich immers op veel punten als een dergelijk zwaar schip dat met een eigen en schijnbaar onaantastbare koers doorvaart. Een koersverandering van zo'n mammoettanker moet langzaam, consequent en ver in het vooruit worden ingezet, waarbij het effect op korte termijn beperkt is. Tegen obstakels die worden veronachtzaamd of niet tijdig serieus genomen, zal de tanker dan ook onvermijdelijk aanvaren en daarbij schade oplopen. Maar als bij 'land in zicht'

tijdig wordt gewaarschuwd en bijgestuurd, kan worden voorkomen dat het schip écht aan de grond loopt.

Misschien kan het sturen ook met wat minder nota's, die wat meer ambitieus zijn in hun streven naar duurzaamheid. Maar het hoeft geen betoog dat het hoe dan ook zaak is om de stuurder wakker te houden en te blijven waarschuwen voor obstakels en ondiepten. En als er land in zicht is moet er nog wat harder worden geroepen, in de wetenschap dat dat op volle zee nooit het beloofde land kan zijn.

Michel Ronden, Ministerie van LNV, Directie Oost, afdeling Natuur

Bram Vreugdenhil, Provincie Gelderland, Dienst REW, afdeling Landelijk Gebied

Op de grote stille heide

De beleidsagenda van het ministerie van LNV 1999 – 2002 “Kracht en Kwaliteit” vermeldt dat in deze regeerperiode het ontwikkelen en herstellen van grote aaneengesloten natuurgebieden extra accent krijgt. De mogelijkheden worden onderzocht voor een Nationaal Park Veluwe. Een zoveelste papieren poging de bijzonder kwaliteiten van dit gebied te ontwikkelen? Of is er meer aan de hand? Het laatste lijkt het geval.

Een roerige bestuurlijke voorgeschiedenis

Met het verlaten van de kwalificatie “woeste grond”, beschouwen we de Veluwe al decennia lang als een waardevol natuur-, bos- en recreatiegebied. Sinds de jaren zestig is het door opeenvolgende re-

geringen ijverig bestempeld: van Parkgebied van nationale betekenis (1966), via Nationaal Landschap met Grote Eenheden Natuur (1981), Kerngebied Ecologische Hoofdstructuur (1990), Nationaal Landschapspatroom met Gebied Behoud en Herstel (1992) tot uiteindelijk Waardevol Cultuurlandschap en Recreatief Toeristisch Gebied (1995). Aan provinciezijde is een meer consistente lijn aangehouden: Nationaal Landschap (1981 – tot heden).

Ondanks al deze fraaie benamingen is nog steeds sprake van ernstige versnippering door rijks- en provinciale wegen, eigendomshekken en wildrasters. Sluipend wordt met name in de randen nog steeds natuur afgeknabbeld door kleinere bestemmingswijzigingen (“uitvreterij”). Alhoewel veel positiefs is bereikt zijn er nog veel bedreigingen, bijvoorbeeld vanuit het militair ge-

bruik (ASK Harskamp, Luchtmobiele Brigade) en waterwinning. De geplande verbreding van de rijkswegen (A12, A50) en de aanleg van de Hoge Snelheidslijn Oost betekenen ondanks kleurrijk geïllustreerde rapporten over mitigatie en compensatie een ingrijpende aantasting. Lang is een daadkrachtige aanpak bemoeilijkt door gebrek aan samenwerking tussen betrokken overheden en eigenaren/beheerders. Veel energie is verloren gegaan in de strijd over de bestuurlijke “zeggenschap” van het gebied. Een kentering ontstaat als in 1997 LNV Directie Oost en de provincie Gelderland het werkdocument Ecologische Verkenning Veluwe (EVV) uitbrengen.

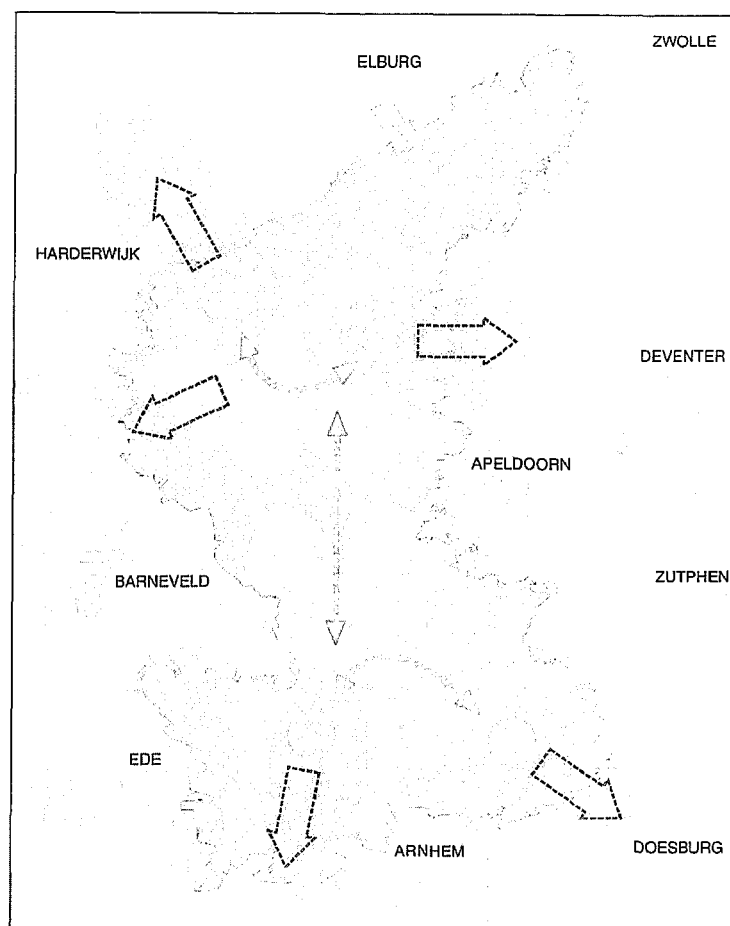
Het geheel is meer dan de som der delen

Met de EVV is voor het eerst sprake van een breed gedragen

Kaart 1.
 Titel: Denkkader lange termijn -
 aangroeimodel
 Bron: Ecologische Verkenning
 Veluwe, 1997

ecologische visie op de kwaliteiten en de ontwikkelingsmogelijkheden van de Veluwe (kaart 1). Ze schetst voor dit bijna 900 km² grote gebied kansrijke kwaliteitskernen die aaneen kunnen groeien tot zand-natuurboslandschappen: het aangroeimodel. Veel aandacht is er voor de half-natuurlijke waarden vanuit het verre verleden: heidevelden, stuifzanden, beken- en sprengeestelsels, leemputten en oude boscomplexen. Vernieuwend is de aandacht voor de laatste kansrijke ecologische verbindingen, de ecologische poorten, tussen het Veluwemassief en de randgebieden: kwelzones, beeksystemen en uiterwaarden.

De kracht van de EVV schuilt niet zozeer in de inhoud, maar vooral in het proces. Het project is niet belast met discussies over de (beleids)status: het fungeert als een werkdocument. Juist daarom is het gelukt om een keer over de eigendoms-grenzen, hekken en rasters heen te kijken naar de ecologische samenhang van het gebied en zijn directe omgeving. Het rapport bevat tot verbazing van velen geen enkele kaart met eigendoms-grenzen. Het rapport geeft antwoord op veel inhoudelijke en beleidsmatige vragen rond inrichting en beheer, vooral op basis van de aanwezige kennis van de beheerders en resultaten vanuit het onderzoek. Dat leverde soms verrassende wendingen op. Zo verschoof het standpunt dat de oppervlakte heide op de Veluwe gelijk moet blijven naar "minder mag best", mits van hogere kwaliteit: met name het areaal vochtige en natte heide zou moeten toenemen (bijvoorbeeld het Wisselse Veen).

DENKKADER LANGE TERMIJN: - AANGROEI-MODEL Ecologische verkenning Veluwe

Aangroei vanuit de kernen Begrenzing CVN

Hoofdrichting van de aangroei: Poorten van de Veluwe Verbinding binnen CVN

Op weg naar een ecologische mainport

Het uitkomen van de EVV geschiedde volgens afspraak met weinig richtbaarheid in de vorm van een werkdocument. Toch verschenen er publicaties in streek- en landelijke dagbladen. De inhoud van de EVV was blijkbaar niet lang buiten beeld te houden. Daarbij werd steeds vaker de roep hoorbaar om één Nationaal Park voor de gehele Veluwe. Dit signaal wordt versterkt door een passage in het

advies van de Voorlopige Commissie Nationale Parken aan de minister van LNV (juli 1998). De minister op zijn beurt informeert de Tweede Kamer dat hij samen met de provincie Gelderland deze gedachte verder wil verkennen. De voorbereidingen hiervoor zijn gestart. In de aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen heeft het onderwerp ook de agenda van enkele partijen bereikt.

De terreinbeheerders hebben in-

Titel: Hert over de weg
Bron: Jos Collignon, 1998 (opdracht voor LNV Directie Oost)

middels niet stil gezeten. Eind 1998 presenteerden zij op een door LNV Directie Oost en provincie Gelderland georganiseerd bestuurlijk overleg de "Eindeloze Veluwe". Daarin geven ze hun visie op de inrichting en het beheer van de zuidwest Veluwe en hun inspanningen voor een samenhangende ecologische ontwikkeling ervan. Het proces begint duidelijk van twee kanten te lopen!

Alle partijen zijn er van overtuigd dat veel ontwikkelingen op het gebied afkomen: ruimtelijke ordening, infrastructuur, gebiedsgerichte inzet van instrumenten en middelen. Dat vraagt om een gemeenschappelijke strategische aanpak. De provincie werkt die momenteel uit in de (concept) notitie VELUWE 2010. Zij schrijft daarin dat het beleid zijn vruch-

ten weliswaar heeft afgeworpen, maar nog niet heeft geleid tot het structurele herstel van natuur, milieu en ruimte. Er is een forse investering en vernieuwing nodig op alle beleidsterreinen. De instelling van een Nationaal Park wordt in VELUWE 2010 gezien als een kansrijke formule hiervoor.

Een Nationaal Park nieuwe stijl

Het principe van een Nationaal Park Veluwe draait volgens ons om:

1. vergaande ontsnippering van wegen, spoorlijnen en rasters;
2. een kwaliteitsimpuls voor de natuurgerichte recreatie;
3. bestuurlijke samenwerking van overheden, eigenaren, beheerders en belangenorganisaties.

Dat vergt extra inzet van middelen en instrumenten maar, met een fractie van de investeringen voor economische mainports als

Schiphol en Maasvlakte, is de Veluwe om te bouwen tot een ecologische mainport met internationale allure. Het gebied zelf kan bovendien ook het nodige financieel bijdragen. Hier komen we nog op terug.

Voorheen werden bij nationale parken nogal eens discussies gevoerd over inrichting en beheer, waar onder de positie van uitheemse boomsoorten, wel of geen houtproductie, jacht en bosbegrazing. Dat zijn onderwerpen van een andere orde dan de drie kernthema's, en primair een zaak van de beheerders!

Het uitbaten van een concept

Natuur en recreatie zijn te lang gezien als een tegenstelling. De Veluwe leert ons dat men hoogwaardige natuur-, landschaps- en cultuurwaarden kan combineren met recreatief medegebruik. Het langdurig beproefde concept van bestuur, inrichting en

beheer van het nationaal park De Hoge Veluwe - u weet wel van het Kröller-Müller museum, hartje zuid Veluwe - vormt een prachtig voorbeeld hiervan. Zonder overheidssteun worden hier zelfstandig beheersmiddelen verkregen uit genoemde waarden. Dit verdient navolging voor de hele Veluwe!

De recreatie is naast de IT-sector (informatietechnologie) de snelste groeisector voor de komende decennia. Momenteel wordt op en rond de Veluwe jaarlijks tegen de 2 miljard gulden omgezet. De Veluwe via het Nationaal Park als totaalconcept neerzetten in de markt lijkt ons een perspectiefvolle uitdaging. Dit geeft bovendien meer overtuigingskracht bij het aanklaarten van de onevenwichtigheid van lasten en lusten voor de eigenaren/beheerders: het dragen van de beheers- en waterschapslasten terwijl derden substantiële inkomsten genereren uit het product (waterwinning, recreatie, gemeentelijke belastingen).

Het is zaak voor dit concept een (be)stuuringsvorm te vinden. Die moet passen bij de voor Nederlandse begrippen aanzienlijke omvang van dit park en de gewenste beperkte centrale overheidssturing. De verantwoor-

delijkheid voor de inrichting en het beheer, én de uiteindelijke kwaliteit van de Veluwe, ligt bij de terreineigenaren en -beheerders. De overheden moeten op allerlei manieren stimuleren en ondersteunen. Zij moeten de ruimtelijke en bestuurlijke randvoorwaarden stellen bij de ontsnippering en de kwaliteitsimpuls voor de (natuurgerichte) recreatie.

De inhoud van het concept Nationaal Park komt in VELUWE 2010 te staan. Het wordt wellicht tijd om daarbij te gaan denken aan een financieel masterplan om de beoogde kwaliteitsimpuls te realiseren, mogelijk zelfs gekoppeld aan fondsvorming (Veluwefonds). Ook dit punt zal met betrokkenen verder verkend worden.

Tot slot

De schaal van de Veluwe, het behoud en de ontwikkeling van de huidige kwaliteiten, alsmede de complexiteit van de externe invloeden vragen om een samenhangende aanpak en daadkrachtig optreden. Eén Nationaal Park Veluwe heeft alleen kans van slagen als alle belangrijke partners er de meerwaarde van in willen zien. We zijn er van overtuigd dat samenwerking onder de paraplu van een nationaal park voor alle partners voordelen oplevert en voor het gebied zelf een aanzienlijke kwaliteitsimpuls.

Het is een kansrijke duurzame beschermingsformule die leidt tot (inter)nationale waardering en daarmee tot de benodigde extra beleidsmatige, instrumentele en financiële impulsen. Het is een tijdloos begrip, niet onderhevig aan de "beleidserosie" van de vele bij het begin van dit artikel genoemde benamingen van de afgelopen decennia. Gezien de ervaringen in vooral het buitenland zal het concept Nationaal Park Veluwe deze weg zeer zeker niet volgen!

Literatuur

Calicher, J.W. en C. Stork, 1996. Van Parkgebied van Nationale Beteekenis tot waardevol Cultuurlandschap, Arnhem, Provincie Gelderland, 80 p.

LB&P ecologisch advies BV en Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, 1997, Ecologische Verkenning Veluwe; LB&P rapport nr. 50242, Arnhem, 106 p. Onderzoeksrapport.

Provincie Gelderland, 1998. 15 jaar Veluwe beleid; evaluatie van integraal beleid voor natuur, landschap, recreatie, landbouw en milieu, Arnhem, 56 p.

Provincie Gelderland, 1999. Veluwe 2010 (in voorbereiding), Toekomstperspectief voor een grenze(n)loze Veluwe, Arnhem.

Voorlopige Commissie Nationale Parken, 1998. Natuur met toekomst. Aanbevelingen van de VCNP met betrekking tot het stelsel van nationale parken in Nederland, Den Haag.

Willem Teerink, Ministerie van LNV, Directie Oost

Parels voor de zwijnen?

De economische groei in Nederland gaat gepaard met ongekende bouwactiviteit. Ongebreidelde groei langs

transportassen in het landelijk gebied dreigt. Het Rijk wil daarom de groei van transport en verstedelijking bundelen in

corridors (De Ruimte van Nederland, 1999). De vraag is wat er met het groen gaat gebeuren, én welke kansen er liggen.